

Tak naplníte jeho smysl, zabydlíte jeho paměť konkrétními jednotlivinami, živostí i obsažností věcí i typickou funkční krásou postojů a posunů života a jeho díla. A dáte mu zásobu výrazových prostředků, materiál jeho příští slohovosti; nemůže býti stylu tam, kde není tohoto předchozího názorového, zrakového a možno-li i zkušenostního poznání života. Jako nemůže zpívat člověk němý, stejně tak nemůže básnit nebo jinak umělecky se vyslovit člověk nevidomý nebo nezkušený, který neprošel dílnou a tržištěm života.

Čtete s ním pak trochu velké — ale opravdu velké — básníky moderní a staré, ale neustále s tímto zřetelem, s tímto zorným úhlem: ukázati mu jejich krásu jako výraz tehdejších životních funkcí, jejich styl jako tehdejší život, jen zkamenělý, zmonumentalisovaný odstupem let...

Ale nenuťte a nesvádějte ho k literární nápodobě, k literárnímu tajrlitvívání a hračkárství, k literárním padělkům a ředinám.

Buďte klidní: až přijde jeho chvíle — až udeří jeho hodina *nutnosti* —, pod vysokým vnitřním tlakem nalezne pak jistě takový hoch svůj výraz a styl.

Šustovy Dějiny Evropy v letech 1812—1870

Čtu již několik dní s velikou rozkoší a radostí, která si žádá, abych se o ni podělil se svým čtenářstvem, knihu prof. Josefa Šusty, již vydal Vesmír a která má nadpis mnou právě citovaný. Taková kniha je přímo dobrodiním v zmítaném bouřlivém dnešku: širokých obzorů, přesná a určitá ve výraze, jasná a zdržlivá v soudě, spolehlivá jako poznání a průhledná jako dílo literární a umělecké, má v sobě zrovna protijed všem jedům dneška. Kniha prof. Šusty vypisuje — ale ne, to není pravé slovo: vyvolává před tvůj zrak — děje, lidi, postavy, činy světa, jehož jsme děti a dědici; a divadlo, které ti skýtá, jest stejně živé jako plastické. Jest radost sledovati pozorně, jak roste před tebou z jednotlivých soudů pečlivě odvážených celá atmosféra doby, celá rovnováha mas dějových, radost v podstatě táž, jakou pociťuješ, když romanopisec nebo dramatik týčí před tebou určité typy lidské nebo rozvíjí vlys určité společnosti, určitou vrstvu společenskou, vtělenou do těch nebo oněch živých osob. Šusta dovede nejen sledovati rozvětvenou dynamiku děje, ale dovede i stanouti nad osobní a osobnostní složkou tohoto složitěho dějství; vykreslit podobiznu veliké životné pravdivosti, životné plnosti a složitosti. Setkaná s jeho Václavem II. v jeho Dvou knihách českých dějin jest mně stejně nezapomenutelná jako setkaná s některou velikou figurou Balzacovou: stejný životný žár z nich na mne dýše. V přítomné knize musil se sice často spokojiti skizzou místo celým portrétem, ale i tak podává často na malé ploše mnoho.

Dějiny Evropy v letech 1812—1870 jsou jen první část moderních dějin světových; v druhém díle, píše autor v předmluvě, „rozšíří soustavně jeviště dějinné i na ostatní svět“ a podá i dějiny velikých států zámořských a vypíše cesty světové kolonizace, světového obchodu i průmyslu, což bude tak četba důstojná čtenáře opravdu moderního, odchovaného Waltem Whitmanem.

Francouzové mají krásnou sbírku Dějiny Francie pro všechny, redigovanou Funckem-Brentanem a vydávanou v nakladatelství Hachettově. Nejsou to diletantské, povrchní a špatně popularisující dějiny národní, jichž máme žel

v naší literatuře nejednu ukázkou; jest to soubor několika statných svazků, asi 7—8, v nichž různí odborníci vypisují děje středověku, renesance, století sedmnáctého, osmnáctého, revoluce i císařství s vědeckou znalostí i opravdovostí a literární úrovní vyhovující i velmi přísným požadavkům. Na konci každé kapitoly nalezneš tam spoustu základní literatury odborné, abys mohl po případě studovati dál a víc. Bývá mně radostí, jsem-li unaven příliš horlivou četbou moderní poesie nebo beletrie, zabrat se do takového svazku, oddychnouti si od horečného roztříštěného dneška, dáti se obejmouti a sevřiti klidným pásem širokého obzoru moře dnes již zkamenělého...

Šustova kniha vyvolala mně v myslí vzpomínku na tu francouzskou sbírku, již jsem také jako dílu jeho zavázán za mnoho. Šustova kniha má všechny ty vzácné literární ctnosti, s nimiž jsem se setkal tam.

Za Adolfem Heydukem

Zesnul tedy v osmdesátém osmém roce, on, druh Hála, který zemřel v polovině let sedmdesátých, on, druh Nerudy, který odešel na počátku let devadesátých... Přežil všechny a čněl do cizího vzduchu a do cizího pokolení dlouho jako přežitek jiné, cizí epochy. Takový člověk jest pak již víc než člověk — skoro pomník. Nese jména zemřelých; a lidé připomínají si při něm více je než jeho.

Podivně mne dojmají vždycky tito dlouhoživci. Jedni — vlastní romantikové duchem — stvoří své dílo v mladých letech a pak již jen paběrkují celý život, žijí-li ještě po jeho vytvoření. Jiní — duchově reální, zemití nebo klasičtí — u nás Smetana nebo Neruda — odsunují jaksi své hlavní věci do dob zralého nebo naklánějího se již mužství. Jsou, kdož odejdou dříve, než vyložili celý svůj krámk, jak říká Montaigne; jsou, kteří otálejí ještě, kdy již celý krám je sněden nebo utracen nebo sbalen do beden a uložen na vozy; jsou, kdož se hledají skoro celý život, a jsou, kteří opakují a rozřeďují svou trošku skoro celý život...

U básníků, jejichž drobná tvorba jest rozetřena skoro stejnoměrně po dlouhém spatíu časovém, jen zřídka se zdvíhají ze své úrovně vyššími výstřiky vzruchu a soustředění, jest na místě anthologie. Výběr z celého díla, pořízený z uměleckého zřetele, a jen z něho. Zhustit v jeden svazek, co básník rozptýlil do padesáti. Tím by se Heydukovi velmi prospělo v paměti budoucích.

Vzpomínám si na jeden charakteristický rys povahy Heydukovy, který kdosi zhustil v anekdotu. Jde v Praze ulicí Heyduk s nějakým svým přítelem. Náhle odtrhne se Heyduk od něho a vrhá se v ústřety třetímu pánovi, který přichází proti nim. Líbají se, potřásají si rukama, smějí se, vypyřádávají se jeden druhého na různé rodinné věci, a pak zase hubičky na obě tváře, nová stisknutí rukou, rozloučení. A Heyduk vrátí se k svému průvodčímu a zeptá se ho po chvíli náhle: Ty, nevíš, kdo byl vlastně ten pán, s kterým jsem se právě líbal?...

Byl to Heydukův optimismus, nazdařbůh se bratříčkůjící s celým světem, entusiasmus plápolavý, stále vznícený a skoro bezdůvodný a bezpředmětný, který tu byl parodován.

Ale, myslím-li dnes na to, není ta historka ani tak směšná, jako jímavá. Není v ní něco velmi čistého a lidského? A neměl by každý z nás — zvláště z těch, kdož